

УДК 338.433:339.13

DOI: 10.31891/2307-5740-2021-300-6/2-27

КРИКАВСЬКИЙ Є. В.

ORCID ID: 0000-0002-1847-586X
e-mail: yevhen.v.krykavskyy@lpnu.ua

КУЗЬО Н. Є.

ORCID ID: 0000-0003-0640-3276
e-mail: natalia.y.kyzjo@lpnu.ua

КОСАР Н. С.

ORCID ID: 0000-0003-0180-2630
e-mail: natalia.s.kosar@lpnu.ua

ЧЕРКЕС Р. Б.

ORCID ID: 0000-0003-4557-027X
e-mail: roman.b.cherkes@lpnu.ua

Національний університет "Львівська політехніка"

ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ВИРОБНИКІВ НА РИНКУ ФРУКТІВ ТА ЯГІД УКРАЇНИ

Проведене дослідження ринку фруктів та ягід України свідчить про значні можливості для подальшого розвитку їх виробників як на внутрішньому, так і на зовнішньому ринках, оскільки попит на них зростає. Негативно на розвиток даного ринку впливає незначний термін зберігання фруктів та ягід у свіжому вигляді, внаслідок чого значна частина їх постачається на експорт у переробленому та замороженому вигляді. Для забезпечення належної якості фруктів та ягід слід організувати їх належне зберігання та транспортування, функціонування "холодного" ланцюжка у вигляді "виробник – транспорт – склади – транспорт – кінцева роздрібна мережа торгівлі". Органічні ягоди сьогодні є модним і затребуваним нішевим продуктом, українські виробники мають великі можливості щодо поставок цих продуктів на зовнішній ринок. Проте вихід вітчизняних виробників на світовий ринок фруктів та ягід вимагає отримання ними сертифікатів у відповідності до міжнародних стандартів, що потребує від них додаткових коштів та зусиль. Нові можливості в умовах карантинних обмежень для пошуку вітчизняними виробниками фруктів та ягід відкриває онлайн просування (через участь у світових виставках, розроблення сайту на кількох мовах, присутність у соціальних мережах тощо) та онлайн продаж.

Ключові слова: ринок фруктів та ягід України, обсяги виробництва фруктів та ягід, імпорт фруктів та ягід, експорт фруктів та ягід, органічні ягоди.

JEVHEN KRYKAVSKYY, NATALIA KUZO,
NATALIA KOSAR, ROMAN CHERKES

Lviv Polytechnic National University

PROSPECTS FOR THE DEVELOPMENT OF PRODUCERS IN THE MARKET OF FRUITS AND BERRIES OF UKRAINE

The conducted study of the fruit and berries market of Ukraine shows significant opportunities for the further development of their producers both in the domestic and foreign markets. This is because the demand for them is growing and Ukraine is characterized by favorable location and favorable natural and climatic conditions. The development of this market is negatively affected by the short shelf life of fruits and berries in fresh form, as a result of which a significant part of them are exported in processed and frozen form. Ukrainian enterprises have significant opportunities for the supply of berries in the form of dried products, taking into account the existing EU standards for these products, the prices of which on the world market are quite high. To ensure the proper quality of fresh fruits and berries, their proper storage and transportation should be organized, the functioning of the "cold" chain in the form of "manufacturer - transport - warehouses - transport - the final retail network of trade." Organic berries today are a fashionable and sought-after niche product. Ukrainian manufacturers have great opportunities to supply these products to the foreign market. The data of secondary marketing information indicates that Ukraine ranks 11th among all European countries in terms of the total area of land that is certified as organic. Organic land accounts for less than 1% of all agricultural land in Ukraine, which determines Ukraine's significant potential in this area. However, the entry of domestic producers into the world market of fruits and berries requires obtaining certificates under international standards, which requires additional funds and efforts from them. The built trend models show that raspberry and blackberry and gouge berry crops are promising for cultivation by farms and the population in Ukraine. Due to the existing climatic conditions, berry crops can be grown throughout Ukraine. Most of them are grown and harvested in such regions as Zhytomyr, Kyiv, and Donetsk. New opportunities under quarantine restrictions for domestic producers of fruits and berries to find new consumers and markets opens online promotion (through participation in world exhibitions, website development in several languages, social media presence, etc.) and online sales.

Key words: market of fruits and berries of Ukraine, volumes of production of fruits and berries, import of fruits and berries, export of fruits and berries, organic berries.

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок із важливими науковими чи практичними завданнями

Фрукти та ягоди – це важливі продукти харчування для людини, які поповнюють її організм необхідними мікроелементами та вітамінами. Вони задовольняють фізіологічну потребу людей. Внаслідок посилення тенденції до здорового харчування зростає прихильність людей до закупівлі фруктів та ягід, збільшується попит на них в Україні та світі.

Аналіз останніх досліджень і публікацій

Останніми роками у наукових публікаціях збільшується інтерес до дослідження ринку овочів та фруктів України. Проте у більшості наукових джерел автори зосереджують свої дослідження на ринку овочів України, зокрема Захарчук О.В. [1], Логоша Р.В. [2], Тихонова Н.О. [3], Яцишина Л.К. [4], Безугла Л. С. [5]. У [6, с. 32] досліджено основні проблеми розвитку ринку овочів і фруктів України та визначено шляхи їх вирішення. У [7] автором досліджено складові конкурентного середовища на ринку овочів та фруктів в Україні, визначено, що даний ринок має значні перспективи для свого подальшого зростання, оскільки споживання цих продуктів на душу населення у нашій країні зростає, встановлено доцільність використання їх виробниками стратегії кооперації. У [8, с. 108-109] проаналізовано динаміку обсягів виробництва фруктів в Україні за видами та їх структуру, проте більше уваги автор зосереджує на дослідженні ринку овочів.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми, яким присвячується стаття

Проведений аналіз наукових публікацій свідчить, що у них недостатня увага приділена висвітленню перспектив розвитку вітчизняних виробників фруктів та ягід.

Формулювання цілей статті

Метою статті є дослідження ринку фруктів та ягід в Україні, встановлення перспектив їх виробників на внутрішньому та зовнішньому ринках.

Виклад основного матеріалу

Україна належить до тих країн, які останнім часом суттєво збільшили обсяги виробництва фруктів. Сприяє цьому вигідне її місце розташування та наявні природно-кліматичні умови. Аналіз світового ринку фруктів свідчить, що протягом останніх 10 років найбільше зросло виробництво фруктів та ягід у таких країнах, як Польща, Узбекистан і Україна – валові обсяги збирання даних продуктів у них зросли відповідно у 3, 2,3 та 1,8 разів [9], хоча лідером у сфері виробництва фруктів та ягід є Китай.

У таблиці 1 подано деякі показники, які характеризують ринок фруктів та ягід України.

Таблиця 1

Показники, які характеризують ринок фруктів та ягід України

Найменування показників	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2020 р. у % до 2010 р.
Споживання плодів, ягід та винограду на одну особу за рік, кг	48,0	52,6	53,3	56,3	52,3	50,9	49,7	52,8	57,8	58,7	56,5	17,71
Внутрішнє виробництво культур плодкових та ягідних, винограду на одну особу, кг	47	52	54	63	56	59	58	58	72	59	55	17,02
Виробництво культур плодкових та ягідних, винограду в Україні господарствами, %	16,4	15,8	18,4	19,4	16,6	19,1	18,5	16,3	21,6	19,92	19,09	16,40
Виробництво культур плодкових та ягідних, винограду в Україні населенням, %	83,6	84,2	81,6	80,6	83,4	80,9	81,5	83,7	78,4	80,08	80,91	-3,22
Імпорт культур плодкових та ягідних, винограду, тис. т	1130	1163	1171	1172	856	588	732	819	878	1052	1150	1,77
Експорт культур плодкових та ягідних, винограду, тис. т	353	239	351	392	350	324	283	291	331	433	272	-22,95

Джерело: складено на основі [10]

Аналіз таблиці 1 показує, що споживання плодів, ягід та винограду на одну особу в Україні протягом 2017–2019 рр. мало тенденцію до зростання, проте у 2020 р. даний показник зменшився порівняно з 2019 р. на 3,75 %. Одночасно у 2020 р. скоротилося і внутрішнє виробництво цієї продукції на 6,78 %, при цьому на 4,17 % скоротилася частка у обсягах її виробництва в Україні окремих господарств, у т.ч. і фермерських, проте на 1,01 % збільшилася частка виробництва господарствами приватного сектору. Одночасно протягом 2017–2020 рр. відбулося зростання обсягів імпорту культур плодкових та ягідних, винограду в Україні, а у 2017–2018 рр. і експорту цих продуктів. Проте у 2020 р. експорт цих культур в Україні скоротився на 37,18 %, хоча величина імпорту значно перевищує величину експорту винограду і культур плодкових та ягідних в Україні.

У 2020 р. порівняно з 2010 р. основні показники, які характеризують ринок фруктів та ягід України зросли (за винятком експорту).

Особливістю вирощування фруктів та ягід в Україні є його суттєва залежність від погодних умов – зимово-весняних приморозків, погоди влітку, достатньої кількості вологи у ґрунті.

Досліджуючи ринок фруктів та ягід України, можна побачити, що більша частина з них вирощується на півдні України. При цьому частка Миколаївської, Одеської і Херсонської області становить

майже 25 % від загального обсягу виробленої цієї продукції. Одночасно даний регіон характеризується також наявністю великих потужностей щодо перероблення плодово-овочевої продукції – усього понад 30 % промислового виробництва [11]. Стосовно вирощування культур плодових і ягідних в Україні у 2020 р., то слід відзначити, що найбільшу кількість даних продуктів вирощували у Вінницькій області (10,8 %), Чернівецькій області (10,7 %), Хмельницькій областях (10,0 %) [10].

Пропозиція овочів і фруктів на ринку визначається обсягами їх виробництва, величиною імпорту та наявними залишками минулих періодів (залишки характерні для консервованих, заморожених, а також сушених овочів і фруктів). У таблиці 2 наведено динаміку пропозиції на ринку овочів та фруктів.

Таблиця 2

Пропозиція плодів, ягід і винограду (з урахуванням консервованої та сушеної продукції в перерахунку на свіжу продукцію) за 2010–2020 рр., тис. т

Складові	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Виробництво	2154	2418	2465	2871	22435	2539	2385	2458	3039	2485	2305
Зміна запасів	10	76	8	105	-55	31	24	22	259	-76	145
Імпорт	1130	1163	1171	1172	856	588	732	819	878	1052	1150
Всього	3274	3505	3628	3938	3346	3096	3093	3255	3658	3613	3310

Джерело: складено на основі [10]

Дані таблиці 2 свідчать про зростання пропозиції плодів, ягід та винограду за 2017–2018 рр., проте її скорочення у 2019–2020 рр. На рис. 1 надано співвідношення між пропозицією та попитом на ринку плодів, ягід та винограду. При цьому пропозиція перевищує попит.

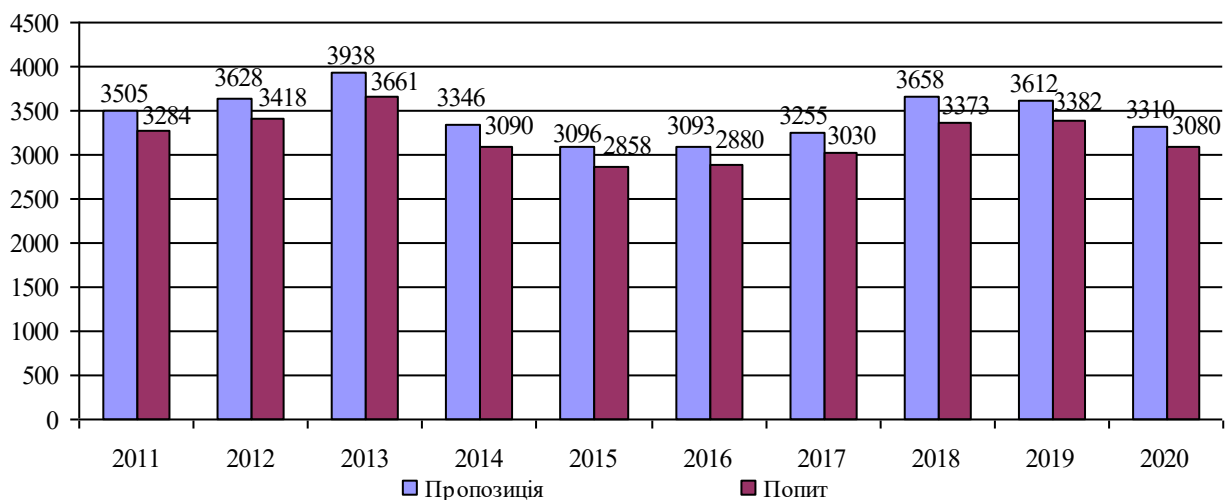

Рис. 1. Співвідношення між пропозицією та попитом на ринку плодів, ягід та винограду

Джерело: [10]

На рис. 2 надано структуру виробництва фруктів України у 2020 р., який свідчить про те, що найбільшу частку у ній займає вирощування яблук та груш.

Вирощування винограду в Україні протягом 2019–2020 рр. було збитковим, а рентабельність вирощування плодових та ягідних у 2020 р. зросла порівняно з 2019 р., хоча вона була суттєво нижчою порівняно з 2013–2015 рр.

Аналізуючи ринок фруктів та ягід слід відзначити, що їх якість значною мірою визначається умовами зберігання та транспортування даних продуктів з дотриманням бажаних умов температури. При цьому забезпечити необхідну свіжість фруктів та ягід можна тільки при узгодженому функціонуванні «холодного» ланцюжка у вигляді «виробник – транспорт – склади – транспорт – кінцева роздрібна мережа торгівлі». Але утримувати наявні власні високотехнологічні склади та необхідні спеціалізовані транспортні засоби дозволити собі можуть тільки великі підприємства. А середні та дрібні виробники організують процес якісного транспортування і складування фруктів і ягід із залученням послуг логістичних операторів.

Для України значні перспективи відкриває розвиток органічного виробництва, адже тут існує значна територія, на якій наявні родючі ґрунти та значний досвід виробництва органічної продукції [12]. Дані вторинної маркетингової інформації свідчать, що Україна посідає 11-те місце серед усіх країн Європи за сумарною площею угідь, що є сертифікованими як органічні. На органічні землі припадає менше 1% від усіх сільськогосподарських земель України [13], що визначає значний потенціал України у даній сфері.

На рис. 3 надано динаміку рентабельності для основних видів ягід та фруктів в Україні протягом 2012–2020 рр.

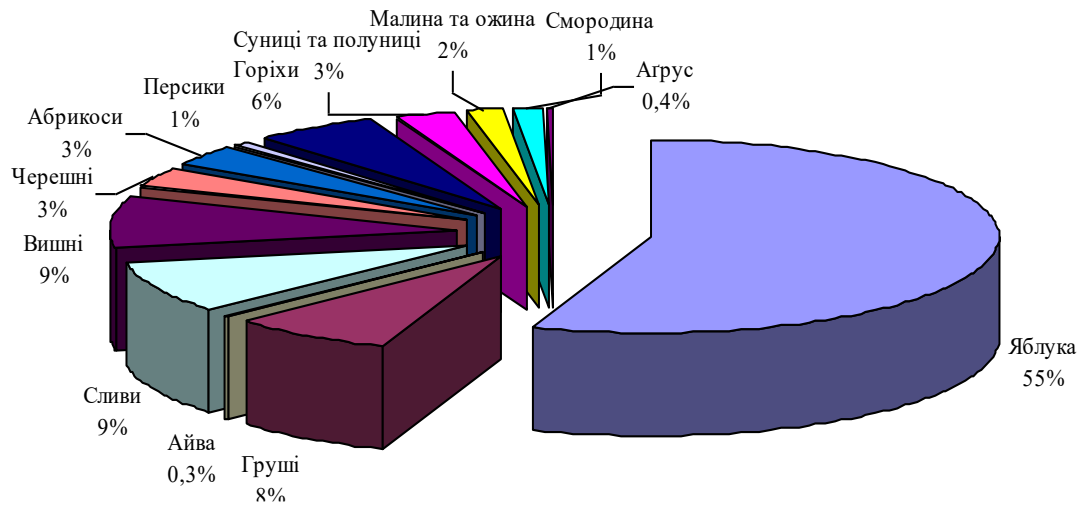

Рис. 2. Структура виробництва фруктів України у 2020 р.

Джерело: складено на основі [10]

Рис. 3. Динаміка рентабельності основних плодовоовочевої продукції протягом 2012–2020 рр. в Україні

Джерело: складено на основі [10]

90 % усієї органічної продукції українські виробники експортують, а лише 10 % такої продукції припадає на її реалізацію на внутрішньому ринку. Україна виробляє понад 400 найменувань органічної продукції, що експортується у більше за 40 країн у світі [14]. Проте на фрукти та ягоди припадає тільки 0,7 % від загальної кількості усієї органічної продукції.

Органічні ягоди сьогодні є модним і затребуваним нішевим продуктом, який є пов'язаним з посиленням конкуренції на ринку і значними виробничими витратами [15, с. 132].

Ягоди характеризуються швидким зростанням обсягів реалізації у сфері роздрібної торгівлі. Ожина, малина і чорниця продемонстрували найбільш суттєве зростання у 2019 р.

Останніми роками імпорту свіжих невеликих фруктів до країн ЄС складав 641 млн євро на рік та демонструє щорічне зростання у середньому на 14,9 % [16]. З іншої сторони, експорт українських ягід до Європейських країн становив тільки 3,4 млн євро, проте ринкова частка України складає тільки 0,5 %.

Враховуючи динамічний характер імпорту фруктів та ягід до країн ЄС, переваги перевезення продукції туди наземним транспортом, наявні виробничі потужності в Україні, слід відзначити, що сьогодні існує великий потенціал для подальшого розширення і розвитку експорту ягід до країн ЄС. При цьому найбільші обсяги імпорту свіжих ягід до ЄС спостерігалися у такі місяці як червень-липень (протягом трьох останніх років у середньому було імпортовано 18000–20000 т ягід).

Майже 50 % експорту України до країн ЄС становить чорниця (що становить 1,7 млн євро), інші ягоди (на суму 1,2 млн євро) та малина (на суму 0,3 млн євро), у незначних обсягах експортується полуниця та черешні [16]. При цьому відповідно до Угоди про поглиблену та всеосяжну зону вільної торгівлі, укладену між Україною та Європейським Союзом, експортери свіжих ягід з України мають пільговий доступ на ринки країн Європи за преференційними тарифними ставками. Найбільше фруктів та ягід українські виробники експортують до Білорусії, хоча серед цільових ринків вагому роль посідає також Польща, Великобританія, Німеччина, Нідерланди та ОАЕ [9].

На ринку плодоовочевої продукції України сьогодні існує «ягідний бум» [17]. Це обумовлене відносно високою ціною на ягоди при існуванні відносно незначних витрат на її вирощування. Зокрема лише протягом останнього часу ціна на малину збільшилася у 2 рази. При цьому останніми роками внутрішній ринок ягід України щорічно збільшується на 2–3 %. У 2019 р. врожайність малини в Україні становила майже 36 тис. т, що було найбільшим показником протягом останніх десяти років [9]. Сьогодні місткість ринку ягід становить 200 млн дол. США у грошовому вираженні і 190 тис. т у натуральному вираженні [17]. Мова йде про такі традиційні ягоди як малина, смородина, а також суниця та чорниця, черешня і вишня.

Особливістю ринку ягід є те, що продукція на ній швидко втрачає свій товарний вигляд. Внаслідок цього майже весь урожай ягід в Україні продається на ринку відразу після збирання ягід. На експорт поставляють тільки 15 % від усього виробництва ягід в Україні, при цьому мова йде про продукцію, яка вже є переробленою та замороженою. Це обумовлено логістичними проблемами, які українські виробники не можуть вирішити, передусім через забезпечення формування «холодного ланцюга». Адже дана продукція може тривалий час простояти на кордоні і втратити власну товарну форму.

Основним постачальником ягідної продукції на ринок країн Європи є Польща. Україна може зайняти сегмент постачання органічних ягід, передусім заморожених. У Європі існує достатньо великий попит на органічні ягоди, оскільки європейські сільськогосподарські виробники мають земельний ліміт для ведення органічного землеробства. При цьому ціна на органічні ягоди у країнах Європейського Союзу є на 70 % вищою, ніж на звичайні. Відрізняються країни за рівнем попиту на окремі ягоди. У Європі попитом користується передусім органічна малина і суниця, у США – ожина.

Проте вихід вітчизняних виробників на світовий ринок фруктів та ягід вимагає отримання ними сертифікатів у відповідності до міжнародних стандартів, таких як Global G.A.P, GRASP, HACCP тощо, що потребує від них додаткових коштів та зусиль.

У таблиці 3 надано інформацію про показники розвитку ринку ягідних культур в Україні.

Таблиця 3

Показники розвитку ринку ягідних культур в Україні, тис. т

Показник	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Виробництво культур ягідних, з них	132,9	130,1	127,7	126,8	138,3	136,7	127,2
суниця і полуниця	66,9	64,0	61,9	55,0	62,3	62,6	55,2
малина і ожина	30,8	30,4	31,9	34,2	35,2	35,5	35,3
смородина	25,8	25,5	24,5	27,1	29,6	26,6	25,8
агрус	6,8	6,6	6,6	7,8	8,2	8,1	8,1
Експорт							
суниця і полуниця	0,25	0,09	2,27	1,8	1,18	0,83	0,18
малина і ожина	0,003	0,31	0,72	1,24	1,11	0,95	0,01
смородина та агрус	-	-	0,08	0,22	0,30	0,14	-
Імпорт							
суниця і полуниця	0,42	0,12	0,14	0,15	0,16	0,28	0,26
малина і ожина	0,05	0,02	0,02	0,05	0,04	0,05	0,04
смородина та агрус	0,02	0,01	0,01	0,01	0,02	0,01	0,01

Джерело: складено на основі [10]

Аналіз таблиці 3 свідчить, що у 2020 р. порівняно з 2019 р. внаслідок несприятливих погодних умов в Україні скоротилося виробництво майже усіх культур ягідних (за винятком агрусу). Суттєво зменшилася величина їх експорту (смородина та агрус взагалі не експортувалися, а малина і ожина – у незначній кількості), несуттєво зменшилася і величина імпорту культур ягідних.

Визначимо перспективність ринків певних ягідних культур за допомогою прогнозування із використанням трендів за даними таблиці 3 (табл. 4).

Таблиця 4

Прогнозування обсягів виробництва ягідних культур в Україні

Ягідні культури	Обрана модель	R ²	F-критерій		Прогноз, тис. т		Інтервал довіри, тис. т			
			Розрахункове	Критичне	2021	2022	2021		2022	
							Нижня межа, тис. т	Верхня межа, тис. т	Нижня межа, тис. т	Верхня межа, тис. т
Суниця і полуниця	$y = -0,297x^3 + 3,78x^2 - 15,23x + 79,74$	0,618	1,618	9,28	Модель неадекватна даним генеральної сукупності та не може бути використана для прогнозування					
Малина і ожина	$y = -0,091x^2 + 1,69x + 28,386$	0,895	17,048	6,94	36,082	36,225	34,429	37,735	34,572	37,878
Смородина	$y = -0,172x^3 + 1,916x^2 - 5,591x + 29,757$	0,643	1,801	9,28	Модель неадекватна даним генеральної сукупності та не може бути використана для прогнозування					
Агрус	$y = -0,013x^2 + 0,408x + 6,086$	0,784	7,259	6,94	8,518	8,705	6,865	10,171	7,052	10,358

Отже, з надійністю 0,95 можна вважати, що обсяги виробництва малини і ожини будуть зростати, зокрема у 2021 р. цей обсяг складатиме від 34,429 тис. т до 37,735 тис. т, а у 2022 р. – від 34,572 тис. т до 37,878 тис. т. Також очікується зростання обсягів виробництва агрусу, зокрема у 2021 р. з надійністю 0,95 цей обсяг складатиме від 6,865 тис. т до 10,171 тис. т, а у 2022 р. – від 7,052 тис. т до 10,358 тис. т. Тобто можна зробити висновки, що ягідні культури малини і ожини та агрусу є перспективними для вирощування господарствами на населенням в Україні.

Внаслідок існуючих кліматичних умов, ягідні культури можна вирощувати на території всієї України. Найбільше їх вирощують та збирають у таких областях, як Житомирська, Київська та Донецька. Найбільші в Україні збирають вишень – майже 50 % усього обсягу, далі йде черешня і полуниця. Сумарні обсяги заготівлі чорниці, а також лохини і ожини становлять менше 1 %. Обсяги збирання фруктів та ягід в Україні, їх динаміка за окремими роками відрізняється та визначається такими факторами:

- величиною посівних площ стосовно окремої культури у різних роках;
- періодом вегетації, коли рослини можуть відчувати на собі вплив різних негативних температурних факторів;

- наявністю та поширенням різних хвороб і шкідників;
- існуючими тенденціями щодо використання добрив;
- попитом на певні фрукти та ягоди і на внутрішньому, і на зовнішньому ринках.

У 2016–2017 рр. Україна значно збільшила свої експортні поставки ягід, що були викликане у т.ч. знеціненням української валюти, внаслідок чого українські ягоди стали більш привабливими за своїми цінами для споживачів, що знаходяться у Європі. Як уже відзначалося, в українських підприємств існують більші можливості для поставки ягід не у свіжому, а у переробленому вигляді – сушеної продукції з урахуванням існуючих стандартів ЄС щодо даних продуктів. Сушіння ягід є перспективним бізнесом для українських фермерів, оскільки ціни на них є достатньо високими [18].

Належна технічна та технологічна база українських виробників фруктів та ягід, яка формує їм необхідні умови у сфері виробництва продукції високої якості, створює їм передумови для розширення цільових ринків та виходу на закордонні ринки. Проте це потребує більш активного ведення ними маркетингових комунікацій у режимі онлайн, значення яких в умовах ковіду зростає. Мова йде передусім про активну участь у міжнародних виставках, розроблення власного сайту на декількох мовах, його активне просування, оновлення інформації на ньому, ведення сторінок у декількох соціальних мережах, організацію зустрічей у форматах B2B, участь у торговельних місіях. Значні можливості для збуту фруктів та ягід на нових ринках в умовах карантинних обмежень має онлайн продаж цих товарів, але їх доставка можлива лише з використанням безпілотників.

Висновки з дослідження і перспективи подальших розвідок у цьому напрямі

Проведене дослідження ринку фруктів та ягід України свідчить про значні можливості для подальшого розвитку їх виробників як на внутрішньому, так і на зовнішньому ринках, оскільки попит на них зростає. Негативно на розвиток даного ринку впливає незначний термін зберігання фруктів та ягід у свіжому вигляді, внаслідок чого значна частина їх постачається на експорт у переробленому та замороженому вигляді. Для забезпечення належної якості фруктів та ягід слід організувати їх належне зберігання та транспортування, функціонування «холодного» ланцюжка у вигляді «виробник – транспорт – склади – транспорт – кінцева роздрібна мережа торгівлі».

Органічні ягоди сьогодні є модним і затребуваним нішевим продуктом, українські виробники мають великі можливості щодо поставок цих продуктів на зовнішній ринок. Проте вихід вітчизняних виробників на світовий ринок фруктів та ягід вимагає отримання ними сертифікатів у відповідності до міжнародних стандартів таких як Global G.A.P, GRASP, HACCP тощо, що потребує від них додаткових коштів та зусиль. Нові можливості в умовах карантинних обмежень для пошуку вітчизняними виробниками фруктів та ягід нових ринків відкриває онлайн просування (через участь у світових виставках, розроблення сайту на кількох мовах, присутність у соціальних мережах тощо) та онлайн продаж.

Література

1. Захарчук О.В. Світовий ринок овочів та місце України / О. В. Захарчук // Агросвіт. – 2018. – № 3. – С. 3–7.
2. Логоша Р.В. Трансформації ринку овочів в Україні / Р.В. Логоша // Економіка. Фінанси. Менеджмент: актуальні питання науки і практики. – 2016. – № 3. – С. 55–66.
3. Тихонова Н.О. Баланс виробництва та споживання овочевої продукції в Україні [Електронний ресурс] / Н.О. Тихонова // Глобальні та національні проблеми економіки. – 2016. – № 8. – Режим доступу : <http://global-national.in.ua/archive/11-2016/8.pdf> (04.12.2021).
4. Яцишина Л.К. Дослідження ринку овочів і фруктів в Україні / Л.К. Яцишина // Економіка та держава. – 2019. – № 2. – С. 105–109.
5. Безугла Л. С. Маркетинговий аналіз плодоовочевого ринку в контексті виробництва біологічно цінних харчових продуктів / Л. С. Безугла // Економічний простір. – 2020. – № 154. – С. 31–35. – DOI : 10.32782/2224-6282/154.

6. Рожко Н.Я. Останні тренди ринку овочів та фруктів / Н.Я. Рожко, Н.В. Шинкаренко, І.П. Таранський // *Вчені записки ТНУ імені В. І. Вернадського. Серія: Економіка і управління*. – 2019. – Том 30 (69). № 6. – С. 30–34.
7. Рожко Н.Я. Розвиток ринку овочів та фруктів на засадах симбіозу конфронтації та кооперації [Електронний ресурс] / Н.Я. Рожко // *Інфраструктура ринку*. – 2020. – Випуск 39. – С. 219–225. – Режим доступу : http://www.market-infr.od.ua/journals/2020/39_2020_ukr/38.pdf (06.12.2021).
8. Рожко Н.Я. Сучасні тренди ринкової кон'юнктури плодоовочевої продукції / Н. Я. Рожко // *Причорноморські економічні студії*. – 2020. – Вип. 51. – С. 106–111.
9. Вплив COVID-19 на ринок фруктів та ягід у сезоні 2020/2021 [Електронний ресурс] – Режим доступу : <https://uaberries.com › files> (04.12.2021).
10. Офіційний сайт Державної служби статистики України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.ukrstat.gov.ua> (05.12.2021).
11. Фінансування виробників плодоовочевої продукції [Електронний ресурс] – Режим доступу : <https://kurkul.com/spetsproekty/417-finansuvannya-virobnikiv-plodoovochevoyi-produktsiyi> (23.11.2021).
12. Косар Н. С. Дослідження ринку органічних продуктів харчування України та напрями підвищення їх конкурентоспроможності [Електронний ресурс] / Н. С. Косар, Н. Є. Кузьо // *Ефективна економіка*. – 2016. – № 2. – Режим доступу : <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=4777> (30.11.2021).
13. Органічна Україна в інфографіці [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://www.agroportal.ua/ua/publishing/infografika/organicheskaya-ukraina-v-infografike> (03.12.2021).
14. Світові тренди, що вплинуть на український агросектор у 2020 році [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://www.infoindustria.com.ua/svitovi-trendi-shho-vplinut-na-ukra%D1%97niskij-agrosektor-u-2020-rocz> (06.12.2021).
15. Савенко Г. Є. Розвиток ринку продукції ягідних культур України в умовах євроінтеграції / Г. Є. Савенко // *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія: Економіка і менеджмент*. – 2017. – Вип. 23(1). – С. 132–135.
16. Хелліер М. Експорт дрібних свіжих фруктів і ягід до Європейського Союзу Практичний посібник для українського агро бізнесу [Електронний ресурс] / М. Хелліер, В. П'ятиницький. – Режим доступу : http://www.krcci.pl.ua/uploads/files/FreshBerries_2017.pdf (06.12.2021).
17. Чи є перспективи у експорту ягід з України? [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.fruitproject.com.ua/index.php/uk/novini/146-chi-e-perspektivi-u-eksportu-yagid-z-ukrajini> (03.12.2021).
18. Вісімнадцять інвестиційних проєктів у садівництво [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://aucc.org.ua/visimnadtsyat-investitsiynih-proektiv-u-sadivnitstvo> (07.12.2021).

References

1. Zakharchuk O.V. Svitoviy rynek ovochiv ta mistse Ukrainy / O. V. Zakharchuk // *Ahrosvit*. – 2018. – № 3. – С. 3–7.
2. Lohosha R.V. Transformatsii rynku ovochiv v Ukraini / R.V. Lohosha // *Ekonomika. Finansy. Menedzhment: aktualni pytannia nauky i praktyky*. – 2016. – № 3. – С. 55–66.
3. Tykhonova N.O. Balans vyrobnytstva ta spozhyvannia ovochevoyi produktsii v Ukraini [Elektronnyi resurs] / N.O. Tykhonova // *Hlobalni ta natsionalni problemy ekonomiky*. – 2016. – № 8. – Rezhym dostupu : <http://global-national.in.ua/archive/11-2016/8.pdf> (04.12.2021).
4. Yatsyshyna L.K. Doslidzhennia rynku ovochiv i fruktiv v Ukraini / L.K. Yatsyshyna // *Ekonomika ta derzhava*. – 2019. – № 2. – С. 105–109.
5. Bezuhla L. S. Marketynhovyi analiz plodoovochevoho rynku v konteksti vyrobnytstva biolohichno tsinnykh kharchovykh produktiv / L. S. Bezuhla // *Ekonomichnyi prostir*. – 2020. – № 154. – С. 31–35. – DOI : 10.32782/2224-6282/154.
6. Rozhko N.Ia. Ostanni trendy rynku ovochiv ta fruktiv / N.Ia. Rozhko, N.V. Shynkarenko, I.P. Taranskyi // *Vcheni zapysky TNU imeni V. I. Vernadskoho. Seriya: Ekonomika i upravlinnia*. – 2019. – Том 30 (69). № 6. – С. 30–34.
7. Rozhko N.Ia. Rozvytok rynku ovochiv ta fruktiv na zasadakh symbiozu konfrontatsii ta kooperatsii [Elektronnyi resurs] / N.Ia. Rozhko // *Infrastruktura rynku*. – 2020. – Vypusk 39. – С. 219–225. – Rezhym dostupu : http://www.market-infr.od.ua/journals/2020/39_2020_ukr/38.pdf (06.12.2021).
8. Rozhko N.Ia. Suchasni trendy rynkovoi koniunktury plodoovochevoyi produktsii / N. Ya. Rozhko // *Prychornomorski ekonomichni studii*. – 2020. – Vyp. 51. – С. 106–111.
9. Vplyv COVID-19 na rynek fruktiv ta yahid u sezoni 2020/2021 [Elektronnyi resurs] – Rezhym dostupu : <https://uaberries.com › files> (04.12.2021).
10. Ofitsiyni sait Derzhavnoi sluzhby statystyky Ukrainy [Elektronnyi resurs]. – Rezhym dostupu : <http://www.ukrstat.gov.ua> (05.12.2021).
11. Finansuvannya vyrobnykiv plodoovochevoyi produktsii [Elektronnyi resurs] – Rezhym dostupu : <https://kurkul.com/spetsproekty/417-finansuvannya-virobnikiv-plodoovochevoyi-produktsiyi> (23.11.2021).
12. Kosar N. S. Doslidzhennia rynku orhanichnykh produktiv kharchuvannia Ukrainy ta napriamy pidvyshchennia yikh konkurentospromozhnosti [Elektronnyi resurs] / N. S. Kosar, N. Ye. Kuzo // *Efektivna ekonomika*. – 2016. – № 2. – Rezhym dostupu : <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=4777> (30.11.2021).
13. Orhanichna Ukraina v infografitsi [Elektronnyi resurs]. – Rezhym dostupu : <https://www.agroportal.ua/ua/publishing/infografika/organicheskaya-ukraina-v-infografike> (03.12.2021).
14. Svitovi trendy, shcho vplynut na ukrainskyi ahrosetktor u 2020 rotsi [Elektronnyi resurs]. – Rezhym dostupu : <https://www.infoindustria.com.ua/svitovi-trendi-shho-vplinut-na-ukra%D1%97niskij-agrosektor-u-2020-rocz> (06.12.2021).
15. Savenko H. Ye. Rozvytok rynku produktsii yahidnykh kultur Ukrainy v umovakh yevrointehratsii / H. Ye. Savenko // *Naukovyi visnyk Mizhnarodnoho humanitarnoho universytetu. Seriya: Ekonomika i menedzhment*. – 2017. – Vyp. 23(1). – С. 132–135.
16. Khellier M. Eksport dribnykh svizhykh fruktiv i yahid do Yevropeiskoho Soiuzu Praktychnyi posibnyk dlia ukrainskoho ahro biznesu [Elektronnyi resurs] / M. Khellier, V. Piatnytskii. – Rezhym dostupu : http://www.krcci.pl.ua/uploads/files/FreshBerries_2017.pdf (06.12.2021).

17. Chy ye perspektyvy u eksportu yahid z Ukrainy? [Elektronnyi resurs]. – Rezhym dostupu : <http://www.fruitproject.com.ua/index.php/uk/novini/146-chi-e-perspektivi-u-eksportu-yagid-z-ukrajini> (03.12.2021).

18. Visimnadsyat investytsiinykh proektiv u sadivnytstvo [Elektronnyi resurs]. – Rezhym dostupu : <http://aucc.org.ua/visimnadsyat-investitsiynih-proektiv-u-sadivnytstvo> (07.12.2021).

Надійшла / Paper received: 01.11.2021
Надрукована / Printed: 30.12.2021